

No
13

1. San Servolo Szigete
Gulácsyt az I. világháború kitörésekor
a San Servolo szigetén található
ideggyógyintézetben kezelték.

GULÁCSY LAJOS VÁNDOR CSALÁD, 1914

„Gulácsy Lajos fantasztikus, misztikus, trecentós képei közül egy
színes rész, a »Vándorcsalád« fogja meg legjobban a szemlélőt.”¹

GULÁCSY LAJOS (1882–1932)

Vándor család | Travellers, 1914

Akvarell, ceruza, papír | Aquarelle, pencil on paper, 43 x 58 cm
 Jelezve jobbra lent | Signed bottom right: L. Gulácsy Venezia S. Servolo 1914

KIÁLLÍTVA | EXHIBITED:

| A Nemzeti Szalon Tavaszi Tárlata. (Roskovics Ignác hagyatéka, a „Fiatalok” csoportkiállítása, valamint Pogány Gyula és Leonhardt Witold háborús kollektívája) Budapest, 1916. április (kat.: 361. *Vándor család*, színes rajz)

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA | EXHIBITED AND REPRODUCED:

| Gulácsy Na'Conxypan hercege. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2023. április 6. – augusztus 27. 322. oldal (kat.: 158.)

IRODALOM | LITERATURE:

- | (e.a.) [Elek Artúr]: A Nemzeti Szalon tavaszi tárlata. Az Ujság, 1916. április 2. 16.o.
„A »fiatalok« heten vannak, s már nem is mind fiatal, viszont azonban mind tehetségesek. Perlrott Csaba Vilmos és Gulácsy Lajos legalább egy nemzedékkel öregebbek a többinél. [...] Gulácsy néhány hangulatos és artistikus rajzát és festményét [állította ki].”
- | (i.e.): A Nemzeti Szalon tavaszi tárlata. Népszava, 1916. április 12. 6.o.
„Gulácsy Lajos régi ismerőse a tárlatoknak. A trecento és quattrocento álmodozója, lírikus és meghatóna naiv (a szó művészi értelmében). Szordínózott, halkszavú művészlélek.”
- | N. n. [Böloni György?]: Világ. 1916. április 2. 20.o.
„A hét baráti festő között szerepel Gulácsy Lajos is, aki rég nem szólalt már meg teljes lélekkel. Finom és művészi, betegességig érzékeny egyéniségét egy színes rajzán látjuk, melyet »Vándor család«-nak keresztelt.”
- | (b.m.) [Boross Mihály]: A Nemzeti Szalon tavaszi tárlata. Budapest, 1916. április 2. 13.o.
„...Gulácsy Lajos a borongós költőpiktor...”

Kezdő ár | Starting price: 8 000 000 Ft / 21 053 EUR

Becsérték: 12 000 000 - 18 000 000 Ft

Estimate: 31 579 - 47 368 EUR

2. Székely Aladár; Gulácsy Lajos reneszánsz ruhában, 1910-es évek
Kiss Ferenc-gyűjtemény

3. A Nemzeti Szalon épülete
Fotó: Fortepan / Magyar Földrajzi Múzeum / Kerekes J. Zoltán

Miközben gőzerővel tombolt az első világháború, a műsák nemhogy hallgattak, de mondhatni mindvégig fennhangon kiabáltak. **Így volt ez 1916 áprilisában a budapesti Nemzeti Szalonban is, ahol egészen csodálatos tárlattal találkozhatott a látogató.** Az egykori műbarát számára meglepő lehetett a kontraszt, ha a „magyar történeti és egyházfestészet hervadhatatlan érdemű nemrég elhunyt mesterének, Roskovics Ignácnak a Nemzeti Szalon egyik megalapítójának értékes művészi hagyatékát” bemutató jobb oldali vörös tereméből átsétált a bal oldali kék terembe. A ma már csak emlékként létező, ám egykor a főváros egyik legreprezentatívabb kiállítóhelyeként ismert szecessziós épület bal oldali kék termében kapott helyet ugyanis a „Fiatalok” Képzőművészek Körének csoportkiállítása, melyen hét művész negyvenöt modern műve kapott nyilvánosságot. Érdeemes felsorolni a szereplőket, mert az egykori „fiatalok”-at a hazai képzőművészet törté-

nete ma a legkiemelkedőbb 20. századi alkotók között tartja számon. A prominens névsor: Diener-Dénes Rezső, Dobrovic Péter, Gulácsy Lajos, Kmetty János, Nemes Lampérth József, Perlrótt Csaba Vilmos és Uitz Béla. Az ismeretség és elismertség különböző fokain álló művészek között szerepelt Gulácsy Lajos is öt művel, köztük a most aukcióra kerülő, a művész által *Vándor család* címen szereplő színes rajzával.

Földi Eszter írja a 2023-as Gulácsy gyűjteményes tárlat katalógusában, miszerint „a háború kitörésekor *San Servolóban* készült *Guerra [Háború]* című lapon a korábbiakban feltűnő torz, fenyegető alakok visszatérnek, kavarognak Gulácsy kórházi pizsamás önarcképe körül, amelyet egyben a háború hatalmasra nőtt, bohócsipkás alakjaként is felfoghatunk.” Gulácsy 1914 augusztusában, a világégés kitörése és annak várható következményei miatti rettegése okán, velencei tartózkodása idején idegösszeroppanást kapott.

4. Enteriőr kép Gulácsy Lajos életmű-kiállításáról a Magyar Nemzeti Galériában, 2023

Állapota olyan súlyos volt, hogy hónapokon át a közeli San Servolo szigeti ideggyógyintézetben kezelték. Kevés művet alkotott ebben az időszakban, de az egészen biztos, hogy a fentebb említett *Háború* és a legutóbbi időben felbukkant *Vándor család* megszületése között huzamosabb időnek, hónapoknak kellett eltelnie, mivel az utóbbin szikrányi nyoma sincs az ekkor kezdődő és a művészt később teljesen felemészítő tébolyoknak. A *Vándor család* egy nyugodt hangulatú, vérsztjósó utalásoktól mentes kis remekmű, mely ékes bizonyítéka annak, hogy Gulácsy és az elmebaj e kezdeti időszakban csak elvétve jártak karöltve. A biedermeier életképek hangulatát sugárzó jelenet, melyet színes ceruzák aprólékosan finom vonásaiból épített a művész, négytagú zenészcsofé és az őket hallgató rokokó öltözöt fiatal pár együttesét ábrázolja. A kedves és bensőséges jelenet, Gulácsy legkiegyensúlyozottabb remekeinek színvonalát mutatja. A búbajos ábrázolás tüneményesen groteszk alakjai, Gulácsy képzeletbeli világának jól ismert finom modorú és szeret-

hetően galambleklő szereplői, Bálint Lajos, aki nagyon jó barátságban volt a művésszel, a következőket írta az 1916-os csoportos kiállításról szóló kritikájában: „Gulácsy Lajos erősen kívül esik e társaság közös hajlandóságain s most sem mozdult el régebbi dolgainak szándékaitól. »Vándorló család« című rajza azonban egészen elsőrendű, finomságában és fantasztikus hatású rajz-ötleteiben.”² Magyar Elek pedig ugyanekkor a következőket jegyezte meg a *Magyarország* című napilap kulturális rovatában: „Gulácsy Lajos fantasztikus, misztikus, trecentos képei közül egy színes rész, a »Vándorcsofé« fogja meg legjobban a szemlélet.”³

Bálint Lajos *Ecset és véső* címen megjelent önéletrajzi kötetében külön fejezetet szentelt egykori barátja, Gulácsy emlékének. A művész életrajzána rekonstruálásához rendkívül fontos adalékokkal szolgáló írását a következő gondolattal zárta: „Amit művészi, alkotó munkájából itt hagyott, jelentős még azok számára is, akik más szemlélettel nézik az új festészet dolgait. Valami ritka ékszer.

Színes és regényes csillogásában megragadja a néző szemét és emlékezetessé válik.”

A *Vándor család* 1914 év vége felé történt megszületését követően, 1915 nyarán a művésszel együtt tért vissza Velencéből Budapestre. Gulácsy idegzetének rendbetételére bevonult Moravcsik Ernő professzor klinikájára, a mű pedig 1916 áprilisáig várakozott a bemutatására. A „Fiatalk” tárlatán való megjelenését követően több mint egy évszázadra eltűnt a művészettörténész szakma és a nagyközönség látóköréből, hogy a legutóbbi időben újra felbukkanjon, és szinte az utolsó utáni pillanatban bekerülhessen a Magyar Nemzeti Galéria minden eddiginél reprezentatívabb, aktuális életmű-kiállítására. A *Vándor család* előkerülése azon egyre ritkább alkalmak egyike, amikor Gulácsy korában csak írodalmi adatként ismert, de elsőrendű műalkotása kerül elő az életmű jelentős mennyiségű, ám lappangó vagy az idők során megsemmisült hányadából.

RUM ATTILA

1 (m.a.) [Magyar Elek]: *Fiatalk a Nemzeti Szalonban*, Magyarország, 1916, április 2. 15.o.

2 Bálint Lajos: *A Nemzeti Szalon tavaszi tárlata*, Magyar Hírlap, 1916, április 2. 6.o.

3 (m.a.) [Magyar Elek]: *Fiatalk a Nemzeti Szalonban*, Magyarország, 1916, április 2. 15.o.

